

w teatrze

Jak donoszą pierwsze premie-ry: „Hyde Parku” Adama Krecz-
mara, jednoaktówek Mroźka,
„Granicę” — Zofii Nałkowskiej
— obecny sezon teatralny rozpo-
czął się w bydgoskim teatrze pod
znakiem polskiej dramaturgii
współczesnej. Współczesność nie-
jedno ma imię, jest płynna i
wieloznaczna, a jej synteza nie
zawsze da się uchwycić w spe-
ktaklach, których dewizą jest
właśnie odbicie współczesności.

Znaki współczesności

Przynajmniej w dwóch omawia-
nych niżej wypadkach.

„Hyde Park” młodego poety i
satyryka Adama Kreczmara —
to rodzaj teatralnej zabawy o
rodowodzie kabaretowym, a ściś-
łej STS-owskiemu, zabawy inteli-
gentnej i błyskotliwej, zaprawio-
nej przy tym gorzką refleksją
nad współczesnym światem. Takie
wrażenie odniosłem w 1971
roku, oglądając na małej scenie
warszawskiego teatru „Atene-
um” przedstawienie tej sztuki w
reżyserii Zdzisława Tobiasza. To
była dowcipna, podana z poety-
cką nutką rzecz o iluzoryczności
swobody, o samotności współcze-
snego człowieka i niepokojach
naszego czasu. Spektakl bydgos-
ki oglądany w cztery lata po
tamtej premierze nie potwierdził
tego wrażenia. Reżyser Andrzej
Walden zniwelował ładunek
problemowy tego niby kabaretu,
akcentując przede wszystkim e-
lement rozrywki, teatralnej gry.
Karykaturalnie wykrzywił ka-
zał rysy trzech bohaterów sztu-
ki, czyniąc z nich postaci plaka-
towe czy komiksowe. Zniknęła
gdzieś aktualna wymowa utworu
i „Hyde Park” stał się zbiorem
luźnych skeczy i piosenek, jak
gdyby nie połączonych wspólną
ideą przewodnią. Rodzaj letnie-
go, pozabawowego pasji kabaretu,
w którym poza zabawą o nic in-
nego nie chodzi. I tak odebrała
ten spektakl bydgoska publicz-
ność. Na popremierowym spot-
kaniu dyskutowano zawzięcie na
temat aktorstwa, pomijając zu-
pełnie ocenę problematyki, bo
w tym względzie nie było spe-
cjalnie o czym dyskutować.

A trzeba dodać, że przedsta-
wienie od strony warsztatowej
zrealizowane zostało dość spraw-
nie (odnotować należy jeszcze
choreografię Barbory Fijewskiej
i funkcjonalną scenografię Anny
Marii Rachel) i niemniej spraw-
nie pod względem technicznym
zagrane przez młodych aktorów,
w większości debiutantów, m. in.
Zbigniewa Olszawskiego (Spado-
chroniarz), Piotra Chudzińskiego
(Kubuś), którzy wystąpili obok
znanych aktorów bydgoskich,
m. in. Janusza Hamerszmita i
Romana Metzlera.

Odbiciem dylematów moralnych
współczesnego człowieka miała być
w założeniu adaptacja „Granicę”
Zofii Nałkowskiej. Każda adaptacja
wiąże się z koniecznością wyboru,
rezygnacji z pewnych wartości utwo-
ru na rzecz innych. Adaptacja do-

konana przez Bożenę Winicką pomi-
ja społeczną problematykę powieści,
eksponując jej problematykę etycz-
ną. Winicką, a także reżysera spek-
taklu Jana Bieszyńskiego, interesują
zagadnienia moralne, zawikłane losy
ludźki. Starają się oni dać panorama
tych losów, ukazując w zarysie
nie tylko dzieje głównych bohaterów:
Zenona, Elżbiety i Justyny, lecz rów-
nież ciotki Cecylii Koliczowskiej (do-
bra jak zwykle rola Ewy Studen-
kiej-Kisowicz), jej schorowanego sy-
na Karola (Andrzej Saar), a nawet
księdza Czerlona (Jan Bieszyński).
Ich dylematy i rozterki moralne, bę-
dące wyrazem poszukiwania przez
Nałkowską właściwej postawy wobec
życia, drażnią przez nią tajemniczo
ludzką naturę — chwylami rozbijają
spółną budowę przedstawienia.

Tak sformułowana powieść, oder-
wana od problematyki społecznej u-
skazuje losy bohaterów w sposób dość
beznamiętny. Sceniczne dzieje Zeno-
na zomyka i podsumowuje taka oto
refleksja: „Umiera się w byle jakim
miejscu życia. I dzieje człowieka za-
warte między urodzeniem jego a
śmiercią wyglądają niekiedy jak
nonsens...”

Eksponowanie takich i innych
mądro odkrywczych refleksji (w
rodzaju: „Nie liczymy się wcale
z tym, ile innych może kosztować
to, co się nam wydaje naj-
szym tak naturalnym prawem...”)
— trochę słyca i zuboża Nał-
kowską. „Granicę” przeradza się
w stereotypowy utwór o ludzkim
losie, jego absurdalności i irrac-
jonalności. Dzieje Zenona stano-
wią jakby ilustrację jednej z
możliwości życiowej przebranej,
której na imię los. Historia z Ju-
styną adaje się być, jak chciał
tego Zenon (a bynajmniej nie
Nałkowska), dziełem przypadku,
ślepym trafem, który pokrzywo-
wał wszystkie usilne starania
tego człowieka, by być uczoi-
wym. Takie jest życie — zdają
się mówić realizatorzy spektaklu.

To, że Zenon sfałszował swo-
je życie, że na zniszczeniu Ju-
styny wyrosło jego szczęście oso-
biste, zostało jakby zatarte. O-
derwanie jego romansu z Justy-
ną od aspektów społecznych, po-
minięcia całej tej jego błyskotli-
wej i efektywnej kariery oraz
idącego z nią w parze owego
procesu rozmiękania wewnątrz-
nego, który w końcu sprawił, że
„wszystkiego czego nie chciał, za-
należo się po tej samej stronie co
on” — stepiło pazur powieści,
rozpadając całość w oparach
psychologizowania. A przecież
„Granicę” — to dobitna powieść
społeczna i psychologiczna. Rzecz
o odpowiedzialności moralnej, o
granicę, której w stosunku do
drugiego człowieka przekroczyć
nie wolno. Zenona zgubiło nie
tylko przekroczenie owej grani-
cy, ale i przykładanie do swego
życiorysu miary wyjątkowej,
znajdowanie jakichś wyższych
racji dla usprawiedliwienia wła-
snego postępowania, niedostrze-
ganie faktu, że postępuje banal-
nie, według starego, utartego
schematu (tzwiedzenie czystej,
ufnej i łatwowiernej dziewczyny).
Człowiek we własnej ocenie
i widziany z zewnątrz — ten as-
pekt utworu tak akcentowany
przez Nałkowską — też nie zo-
stał wydobyty. Zarówno Zenon
Ziembiewicz (Wiesław Cellari)
jak i Elżbieta Biecka (Danuta
Chudzińska) są w tym układzie
postaciami bezbrunymi i nja-
kimi, choć aktorzy starali się dać
z siebie wszystko, zwłaszcza Cel-
lari ukazał w tej roli nowe moż-
liwości swego aktorstwa.

Jest jednak w tym, na pewno kul-
turalnym, choć trochę beznamiętnym
i statycznym spektaklu jeden wątek
wzruszający i świetny: Justyna Anny
Mrozolanki, jej prostota i promien-
ność, jej przeszyta odziana w sposób
ludski i chwytający za serce, choć
nie uwzględniającu całej złożoności
sprawy (ujawnienie się schizofrenii
u Justynie pod wpływem przeżyć
związanych z zabiciem przewartia
ciężu).

Ale z entuzjazmem powieści odczuli i
oskarżycielskiej w swej wymowie
pozostała właściwie garść zaprawio-
nych beznadziejnym pesymizmem re-
fleksji nad życiem i przemianami.
A to trochę mało.

KRYSTYNA STARCZAK

Teatr Polski w Bydgoszczy: Adam
Kreczmar — „Hyde Park”, reżyseria
— Andrzej Walden, scenografia —
Anna Maria Rachel, choreografia —
Barbara Fijewska, muzyka — Jerzy
Andrzej Marek, opracowanie muzy-
czne — Grzegorz Kardaś.

Zofia Nałkowska „Granicę”; adap-
tacja — Bożena Winicka; reżyseria
— Jan Bieszyński, scenografia — Wła-
dysław Wigura. Premiera październik
1973 r.

8-9 listopada 1973 r.

GAZETA STR 7